

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони –
Европа инвестира в селските райони
ПРОГРАМА ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ 2014 – 2020 г.

„Ролята на МИГ Добричка за подобряване на чувството за принадлежност на местната общност към територията ѝ“.

Този документ е създаден в изпълнение на Споразумение №РД 50-127/05.04.2018 г. за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по подмярка 19.2 и подмярка 19.4 на мярка 19 «Водено от общностите местно развитие» от Програмата за развитие на селските райони за периода 2014 – 2020 година, подкрепена от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони

Съдържание:

Въведение	3
Подходът ЛИДЕР	4
Понятието Лидер	5
Седемте основни характеристики на подхода „Лидер“	5
Обяснение на седемте основни характеристики.....	6
Управление на МИГ Добричка	9
Органи на управление	9
Права на Общото събрание	9
Права на Управителния съвет	10
Действия по информираност и публичност	10
Проведени кампании по населени места	10
Собствена електронна платформа	11
Използвани комуникационни канали.....	11
Изследване на връзката между града и селото	12
Връзката между града и селото	12
Преодоляване на бинома град – село, градски-селски територии.....	13
Специфика на територията на МИГ	14
Изводи	17
Умни селища / Smart Villages	19
Дефиниция за „Умни селища“	20
Как да разработим стратегия за „Умни селища“	21
Как да финансираме „Умни селища“	22
Уроци	23
Добри практики	24

ВЪВЕДЕНИЕ

Стратегията за ВОМР на МИГ Добричка включва подкрепа, както за развитие на селското стопанство и неземеделски дейности и услуги, така и за подобряване на условията на живот. Налице са потребности от насърчаване и инвестиции за оползотворяване на географското местоположение на територията, за реклама и популяризиране на територията като дестинация. Географското положение се оценява като благоприятно от гледна точка на възможности за развитие, свързани с рационално използване на местните ресурси, опазване на природните дадености на територията, съхранение и експониране на старата история и културните паметници, валоризация на нематериалното наследство, местната идентичност и култура, интегрирането и сътрудничеството при създаване на предпоставки за реализиране на съвместни дейности – всичко това в пълен синхрон с основната цел на СВОМР и основни фактори за създаване, поддържане и подобряване на чувството за принадлежност към дадена територия.

Анализът ще има за цел да предложи нови възможности и пътища за изграждане на позитивен образ на Добричка (местен бранд) сред различни целеви групи: сред местните; сред жителите на област Добрич, част от която е територията на МИГ; на национално ниво, а защо не и на европейско; към представители на различни формални и неформални общности. Ключов елемент в брандирането ще бъде уникалността на дестинацията, характеристиката, която я отличава. Маркетингът на дестинацията ще включи управление на голямо разнообразие от взаимодействия с околната среда, инвестициите и търговията, социалните, медийните въпроси и много други. Маркетингът на дестинацията ще има промоционален компонент, но по-важното е да даде силно конкурентно предимство.

Извличайки и представяйки позитивите, уникалността и красотата на Добричка, проучването ще допринесе за подобряване на чувството за принадлежност и гордост на местната общност към територията ѝ.

Проучването ще бъде изготвено на базата на интервюта и въпросници с настоящи бенефициенти и жители на територията на МИГ Добричка, както и чрез посещения на място. Представянето на резултатите от проучването пред широката общественост е планирано да се осъществи в рамките на едномесечно обучение по бюджетно перо 3.5.

В допълнение, по едно от бюджетните пера е планирано да бъде изготвен и отпечатан фотопътеводител, включващ снимки и кратка информация за местни забележителности, за представяне и популяризиране на територията на МИГ.

Изпълнението на тези взаимнообвързани дейности ще осигури максимално високо ниво на публичност, прозрачност и визуализация на процесите по реализиране на Стратегията на територията на МИГ, ще допринесе индиректно и за популяризиране на дейността на МИГ и СВОМР, както и възможностите, които те предоставят за хората от тази територия.

ПОДХОДЪТ „ЛИДЕР“

Политиката за развитие на селските райони е част от Общата селскостопанска политика (ОСП) с нарастващо значение. Тя поощрява устойчивото развитие в селските райони на Европа, като е насочена към икономически, социални и екологични проблеми. Повече от половината от населението на ЕС живее в селски райони, които обхващат 90% от територията на ЕС (1). „ЛИДЕР“ е новаторски подход в рамките на политиката на ЕС за развитие на селските райони.

Абревиатурата „ЛИДЕР“ означава „Връзки между дейностите за развитие на селските райони“. Както подсказва наименованието, това е по-скоро метод за мобилизиране и подпомагане на развитието на селските райони в местните селски общности, отколкото определена серия от мерки, които трябва да се приложат. Опитът показва, че „ЛИДЕР“ може в действителност да промени всекидневния живот на хората от селските райони. Този подход може да играе важна роля за насърчаването на новаторски решения на стари и нови проблеми в селските райони и да се превърне в своеобразна „лаборатория“ за развиване на местни способности и за изпробване на нови начини за задоволяване на нуждите на общностите в селските райони.

От началото си през 1991 г. „ЛИДЕР“ предостави на общностите в селските райони на ЕС инструменти за заемане на активна роля в изграждането на собственото им бъдеще. Той се разви във времето заедно с останалата част на ОСП. Информация, събрана от оценки и от местните заинтересовани страни, показва, че подходът „ЛИДЕР“ е инструмент, който работи добре в различни условия и видове райони, като по този начин приспособява воденето на политика в селските райони към огромните различия в нуждите на селските райони.

Поради всички тези причини той се е превърнал в неотделима част от политиката за развитие на селските райони. Като насърчава местното участие в планирането и осъществяването на стратегиите за устойчиво развитие, подходът „ЛИДЕР“ може да се окаже ценен инструмент за бъдещата политика на селските райони.

„ЛИДЕР“ насърчава селските райони да търсят нови начини да станат или останат конкурентоспособни, да използват максимално своите ресурси и да преодолеят предизвикателствата, пред които са изправени, като застаряващо население, ниско качество на предоставяне на услуги или липса на възможности за трудова заетост. По този начин „ЛИДЕР“ допринася за подобряване на качеството на живот в селските райони за семействата на фермерите и по-широкото население в селските райони. Използва се холистичен метод за решаване на проблемите в селските райони. Методът приема, например, че конкурентоспособността в производството на храни, запазването на чиста околна среда и създаването на възможности за работа на местното население са взаимоподдържащи се аспекти от живота в селските райони, изискващи специфични умения, подходящи технологии и услуги, които трябва да бъдат решени като един цялостен пакет .

От началото си през 1991 г. Инициативата „ЛИДЕР“ работи за предоставянето на селските общности в ЕС на метод за насърчаване на местните партньори за управление на бъдещото

развитие на техния район. Подходът „ЛИДЕР“ привлече огромен интерес в рамките на ЕС и извън него.

Понятието „ЛИДЕР“

Основната идея на подхода „ЛИДЕР“ се основава на разбирането, че поради разнообразието на селските райони в Европа стратегиите за развитие са много по-ефективни и ефикасни, ако се решават и прилагат на местно равнище от местните участници, придружени от ясни и прозрачни процедури, подпомагане от съответните обществени администрации и необходимата техническа помощ за разпространение на добрите практики. Разликата между „ЛИДЕР“ и други по-традиционни политически мерки за развитие на селските райони сесъстои в това, че „ЛИДЕР“ посочва как да се действа, а не какво да се направи. Седем основни характеристики обобщават подхода „ЛИДЕР“. Тук те са описани отделно, но е важно да се разглеждат като един общ комплект с инструменти. Всяка характеристика допълва и си взаимодейства позитивно с останалите по време на целия процес на прилагане с дългосрочен ефект върху динамиката на селските райони и техните възможности за решаване на собствените им проблеми.

Седемте основни характеристики на подхода „ЛИДЕР“

Обяснение на седемте основни характеристики:

Характерна черта 1 - Стратегии за местно развитие според района

Подходът, основан върху района, обхваща малка, хомогенна, социално свързана територия, често характе-ризирана от общи традиции, местна идентичност, чувство за принадлежност или общи нужди и очаквания, като цели район за осъществяване на дадена политика. Съществуването на такъв район като референция улеснява опознаването на местните силни и слаби страни, заплахи и възможности, вътрешен потенциал, както и идентифицирането на основните проблеми, забавящи устойчивото развитие. „Основащ се на района“ означава местен.

Характерна черта 2 - Подход „отдолу нагоре“

Подходът „отдолу нагоре“ означава, че местните действащи лица участват във вземането на решения за стратегията и избора на приоритети, които да бъдат следвани в местната им област. Опитът показва, че подходът „отдолу нагоре“ не бива да бъде смятан за алтернатива или да се противопоставя на подходите „отгоре надолу“ от националните и/или регионалните органи, а по-скоро като подход, който да се комбинира и взаимодейства с тях, за да се постигнат по-добри общи резултати. От седемте характерни черти на „ЛИДЕР“ най-отличителната е подходът „отдолу нагоре“

Характерна черта 3 - Публично-частно партньорство: местните инициативни групи (МИГ)

Установяването на местни партньорства, познато под името „Местни инициативни групи“, е оригинална и важна черта от подхода „ЛИДЕР“. МИГ имат за цел да идентифицират и осъществят стратегията за местно развитие, като вземат решения за разпределянето на финансовите ресурси и управлението им. Вероятно е МИГ да бъдат ефективни в стимулирането на устойчивото развитие, защото те:

- събират и комбинират наличните човешки и финансови ресурси от обществения сектор, частния сектор, гражданския и доброволческия сектор;
- обединяват местните действащи лица около колективни проекти и мултисекторни дейности, за да постигнат синергии, обща собственост и критичната маса, необходима за подобряване на икономическата конкурентоспособност на района;
- да засилят диалога и сътрудничеството между различните действащи лица в селските райони, които често имат ограничен опит в работата си заедно, чрез намаляване на потенциалните конфликти и улесняване на договаряне на решенията чрез консултации и дискусии;
- улесняване, чрез взаимодействието между различните партньори, на процесите на адаптация и промяна в земеделския сектор (например качествени продукти, хранителни вериги), интегрирането на грижите за околната среда, диверсификацията на икономиката на селските райони и на качеството на живот.

МИГ трябва да обединяват партньорите от обществения и частния сектор, да бъдат добре балансирани и представителни за съществуващите местни групи по интереси, произлезли от различните социално-икономически сектори в района. На равнище вземане на решения частните партньори и асоциации трябва да съставляват поне 50 % от местното партньорство.

Характерна черта 4 - Улесняване на иновациите

„ЛИДЕР“ може да играе важна роля за стимулиране на нови и новаторски подходи за развитието на селските райони. Такова новаторство се стимулира като на МИГсе предоставят широки граници на свобода и гъвкавост във взимането на решения за дейностите, които те искат да подкрепят.

Новаторството трябва да се разбира в широк смисъл. Може да означава въвеждането на нов продукт, на нов процес, на нова организация или на нов пазар. Тази обща дефиниция на новаторството е валидна както за селските, така и за градските райони. Въпреки това селските райони, поради ниската гъстота на населението и сравнително ниско ниво на човешки и физически ресурси, имат по-слаби връзки с центрове пазара изследвания и развитие и за тях може да се окаже трудно да произведат радикални иновации, въпреки че и това, разбира се, е възможно.

Новаторството в селските райони може да означава трансфер и адаптиране на иновации, породени другаде, модернизация на традиционни форми на ноу-хау или намиране на нови решения на устойчиви проблеми на селските райони, които други политически намеси не са успели да решат задоволително или дългосрочно. Това може да предостави нови отговори на специфични проблеми на селските райони.

Характерна черта 5 - Интегрирани и мултисекторни дейности

„ЛИДЕР“ не е секторна програма за развитие; стратегията за местно развитие трябва да има мултисекторна насоченост, като интегрира няколко сектора на дейности. Дейностите и проектите, съдържащи се в местните стратегии, трябва да бъдат свързани и координирани като едно цяло. Интегрирането може да засяга дейности, извършвани в един-единствен сектор, всички програмни дейности или специфични групи от дейности, или — най-важното — връзките между различните икономически, социални, екологични участващи действащи лица и сектори.

Характерна черта 6 - Мрежи

Мрежите обхващат обмяна на резултати, опит и ноу-хау между групите на „Лидер“, селските райони, администрациите и организациите, участващи в развитието на селските райони, в рамките на ЕС, независимо дали са директни бенефициери по програмата „Лидер“. Мрежите са начин за споделяне на добрите практики, за разпространяване на иновациите и надграждане върху уроци, получени от местното развитие на селските райони. Мрежите създават връзки между хора, проекти и селски райони и по този начин могат да спомогнат за преодоляване на изолацията, пред която са изправени някои селски райони. Те могат да стимулират проектите за взаимодействие, като свържат групите на „ЛИДЕР“ една с друга.

Съществуват различни видове мрежи:

- Институционални мрежи:

Те са финансирани от Европейската комисия, която определя тяхната роля. ЕС поддържа мрежовите структури на европейско и национално равнище, което свързва групите на „ЛИДЕР“, администрации и други заинтересовани партньори, заинтересовани от развитието на селските райони.

От 2007 г. нататък видовете институционални мрежи ще бъдат:

- Европейска мрежа за развитие на селските райони (управлявана от Комисията);
- Национална мрежа за развитие на селските райони, която трябва да бъде установена във всяка държава-членка. Дейностите по мрежите първоначално бяха съсредоточени единствено върху „ЛИДЕР“, но от 2007 г. нататък те ще са насочени към много по-широк спектър от проблеми на развитието на селските райони. Те ще имат подкрепа от експерти и ще предприемат практически дейности като подготовка на публикации върху различни аспекти на развитието на селските райони, организиране на семинари, анализ на дейностите за развитие на селските райони, за да се идентифицират добрите практики, както и идентифициране на тенденциите на развитие в селските райони, поддръжка на уеб сайтове и подпомагане на групите на „ЛИДЕР“ да намерят потенциални партньори и да стартират проекти на коопериране. Европейската мрежа действа като място за срещи за националните мрежи и администрации във всяка държава-членка, за да споделят опит на европейско равнище. Участието в дейностите на мрежите е задължително за всички групи на „ЛИДЕР“, които получават финансово подпомагане от ЕС, но други групи също могат да предоставят своите знания и опит в мрежата.

• Национални, регионални и местни мрежи:

Мрежите или асоциациите на групите на „ЛИДЕР“ също бяха създадени или се появиха по-неформално на местно, регионално или национално равнище в някои държави-членки (например мрежата на ирландските и гръцките групи) и на европейско равнище (например Европейската асоциация „ЛИДЕР“ за развитие на селските райони — ELARD — вижте частта „Контакти“).

Характерна черта 7 - Сътрудничество

Сътрудничеството може да се развие в нещо повече от създаване на контакти. Това включва Местна инициативна група, която предприема общ проект с друга група „ЛИДЕР“ или с група, използваща подобен подход в друг регион, държава-членка или дори в трета страна. Сътрудничеството може да подпомогне групите на „ЛИДЕР“ да подпомогнат техните местни дейности. Може да им позволи да разрешат някои проблеми или да добавят стойност към местните ресурси. Например това може да бъде начин за постигане на критичната маса, необходима за жизнеспособността на даден проект или чрез поощряване на допълващи се дейности, например общ маркетинг чрез групи „ЛИДЕР“ в различни региони, чиито райони имат

обща специализация за даден продукт (кестени, вълна и др.), или развиване на общи туристически инициативи, основани на общо културно наследство (келтско, римско и др.).

Проектите за сътрудничество не са просто обмен на опит. Те трябва да включват конкретен общ проект, в най-добрия случай управляван под обща структура.

Има два основни вида сътрудничество, възможни по програмата „ЛИДЕР“:

- **Интертериториално сътрудничество:** това означава сътрудничество между различни селски райони в рамките на една държава-членка. То може да бъде между групи на „ЛИДЕР“ и може да бъде отворено също и за други местни групи, използващи подобен подход на участие;
- **Транснационално сътрудничество:** това означава сътрудничество между групи на „ЛИДЕР“ от поне две държави-членки или с групи в трети страни като се използва подобен подход.

Управление на МИГ Добричка

Органи на управление

Съгласно чл. 20 от Устава на СНЦ МИГ Добричка органи за вземане на решения и за управление на Сдружението са Общо събрание (ОС) и Управителен съвет (УС).

Правомощията, компетенциите, представителността, както и задълженията на органите за вземане на решения и за управление са определени в Устава.

Общото събрание е върховен орган за управление на Сдружението и се състои от всички негови членове.

Права на Общото събрание

Общото събрание изменя и допълва устава; приема други вътрешни актове; избира и освобождава членовете на Управителния съвет; приема и изключва членове; взема решение за откриване и закриване на клонове; взема решение за участие в други организации; взема решение за преобразуване или прекратяване на Сдружението; приема основните насоки и програма за дейността на Сдружението, включително Стратегия за местно развитие по подхода ЛИДЕР; приема бюджета на Сдружението, включително бюджета на Стратегия за местно развитие по подхода ЛИДЕР; взема решенията относно дължимостта и размера на членския внос или на имуществените вноски; приема отчета за дейността на Управителния съвет; отменя решенията на другите органи на Сдружението, които противоречат на закона, устава или други вътрешни актове, регламентиращи дейността на сдружението; взема и други решения, които са задължителни за другите органи на сдружението.

Права на Управителния съвет

Управителният съвет има основни и специфични правомощия: Представява Сдружението чрез Председателя си, както и определя обема на представителната власт на други негови членове и служителите на МИГ; избира от състава си Председател на УС; осигурява изпълнението на решенията на Общото събрание; определя реда и организира извършването на дейността на Сдружението, включително и тази в обща полза, и носи отговорност за това; осигурява стопанисването и опазването на имуществото на сдружението; взема решения за придобиване, отчуждаване и обременяване на недвижими имоти и учредяване на вещни права върху тях, както и отдаването им под наем за срок до три години; приема организационно-управленската структура, реда за назначаване и освобождаване на персонала, правилата за работната заплата и други вътрешни правила на Сдружението; подготвя и внася в Общото събрание отчет за дейността на Сдружението; подготвя и внася в Общото събрание проект за бюджет; определя седалището и адреса на управление на Сдружението; взема решение за участие в други организации; избира Изпълнителен директор, който не може да бъде член на УС на МИГ или свързано лице с членовете на УС на МИГ по смисъла на § 1 от Допълнителните разпоредби на Търговския закон; обсъжда и решава всички други въпроси, освен тези, които по закон или съгласно устава не спадат в правата на друг орган. Членовете на Управителния съвет имат еднакви права и задължения независимо от вътрешното разпределение на функциите между членовете и решенията, с които се предоставя право на управление на изпълнителни членове.

Действия по информираност и публичност

МИГ ДОБРИЧКА организира и провежда активна информационна кампания за запознаване на живеещите и работещи на територията на община Добричка с новата Стратегията за водено от общностите местно развитие и разясняване на хода на изпълнението ѝ. Кампанията използва различни форми за информиране на населението на Община Добричка за възможностите за кандидатстване с проекти пред МИГ. В процеса на това информиране МИГ популяризира приноса на Общността за развитието на селските райони и осигурява прозрачност относно отпусканото подпомагане.

Проведени кампании по населени места

Проведени са информационни семинари за представяне на мерките, включени в Стратегия за ВОМР и обсъждане на възможностите за кандидатстване с проект по тях в голяма част от населените места в общината. На всички участници в срещите се раздават информационни и рекламни материали, предоставящи информация за дейността на МИГ Добричка, и мерките по СВОМР, както и добри практики от проекти, реализирани с финансовата подкрепа на МИГ Добричка през предходния програмен период. Срещите приключват с изяснени и добре планирани проектни идеи от публичния, неправителствения и стопански сектори.

Собствена електронна платформа

Актуална информация за дейността на сдружението се публикува в сайта на МИГ: <http://www.mig-dobrichka.org>.

Сайтът на МИГ Добричка представя своевременно актуални новини, свързани с дейности и инициативи на сдружението. Информацията е достъпна за всички заинтересовани страни - граждани на Община Добричка, членове на МИГ, потенциални бенефициенти. В сайта дружеството публикува информация за предстоящи приеми, документация за обществено обсъждане, подробна информация по отворени приеми и обяви за прием на проектни предложения, насоки и документи за кандидатстване, правила за работа и други документи, свързани с изпълнението на Стратегията. На сайта се представя и информация за планирани мероприятия и инициативи на сдружението, както и снимков материал от проведени обучения и семинари.

Важен фактор за успеха на заложените действия, включени в информационната кампания на МИГ Добричка са осигуряване на висока степен на информираност и публичност. МИГ Добричка изпълнява ангажимента си да информира потенциалните бенефициенти, както и всички активни хора от територията на община Добричка за възможностите за финансиране по подхода ЛИДЕР/ ВОМР и ПРСР, както и да ги насърчи да се възползват от предоставеното подпомагане. Прилагането на дейностите по информиране и визуализация на изпълненото позволява на МИГ да поддържа позитивен имидж на територията си на действие. Мерките за информация и публичност гарантират прозрачността на процеса на управление и изпълнение на Стратегията за ВОМР и допринасят за засилване на общото доверие на широката общественост към европейското финансиране, ПРСР и в частност към екипа на МИГ-а. Посредством активна информационна кампания, информацията, засягаща изпълнението на Стратегията, е представена на местни медии, граждани, местни структури и институции, представители на граждански сдружения, настоятелства, както и на други заинтересовани страни. За тази цел са използвани различни подходи и комуникационни канали, подходящи за предаване на информацията към основните целеви групи.

Бъдещите информационни дейности на МИГ са насочени към максимално покритие на територията и визуализиране на постигнатото, за да има възможност местното население да участва активно и информирано в изпълнението на дейностите по Стратегията за ВОМР.

Използвани комуникационни канали:

- Местни медии (Добрич онлайн, радио Добруджа, Про-нюз Добрич и др.)
- Публикации в собствена интернет страница
- Публикации в собствена страница в социалната мрежа Facebook

- Информационни семинари по населени места
- Конференции
- Директни срещи за индивидуални консултации

Изследване на връзката между града и селото

За изследването са използвани множество документи като Съглашенията и Хартата на европейските градове от Олборг от 1994г., Декларацията от Корк за жизнена селска среда от 7-9.11.1996, Местен дневен ред 21 и други документи, както и изследвания на автори цитирани в литературата и дългогодишни автори изследвания по темата.

12

Връзката между града и селото

Икономистите казват, че връзката между града и селото се е променило с течение на времето по отношение на промените в икономическата система. По-специално Базиле и Чекки твърдят, че кризата на фордизма и последвалото реструктуриране, ако се погледне от гледна точка развитие на селските територии води до промяна в отношенията между града и непосредствената околна селска територия, както по отношение на "разпределение на пространството" за производствена дейност, така и за "разпределителни функции". (Basile, Cecchi 2001).

Същите автори обсъждат значението на наблюдаваните процеси за промяна на селските пространства и авансират хипотеза за характера на „**икономиката на селските райони**“, чиято производствена система е диференцирана и интегрирана, и произтича от следфордското социално-териториално реструктуриране, което става гръбнакът на икономиката на селските райони, като подмяна на аграрното стопанство. В социално-пространствено отношение промяната започнала в началото на седемдесетте години променя изцяло връзката град – село-селски територии за да се създаде както следва:

- териториално разпръскване на промишлеността;
- борба с урбанизацията;
- промени в моделите на потреблението.

Тези събития дават възможност на селата – селските територии да възстановят повечето от функциите си (производствени и културни) иззети от града по време на развитието на капитализма. Днес се предпочита да се говори за връзката между градските и селските райони, за да се наблегне на новото отношение на обществото към селските райони, към които се приписват **положителни страни - ценности като красотата на ландшафта, спокойствие, здраве, наличието на здравословни храни и социалните отношения.**

Промяната в начина на живот на гражданите и новите перспективи за развитие на селските райони като многофункционален ключ се благоприятства от Общата селскостопанска политика. Откриват се иновативни пространства за интеграция между градските и селските райони и това

оказва влияние върху теоретичното ниво в разработването на модели на развитие, последователни и конкретни практики в перспектива за реновирана интеграция и взаимно допълване на селските и градски територии. Това предполага новопридобитата самоличност на селските територии да намерят своята автентичност, или иначе казано рискуват да разочароват очакванията на гражданите.

Преодоляване на бинома град - село, градски - селски територии

Отношенията които протичат между града и селото в дадена територия и влияят върху тяхното социално-икономическо развитие, особено по отношение на устойчивостта. В тази връзка устойчивото развитие означава съвместимост между ръста на икономическото благосъстояние което има обществото и продуктивната и репродуктивната способност на екосистемите (биологичния им капацитет), а именно между растежа на икономическото благосъстояние което има за опорна точка в града и биологичния капацитет на екосистемите, които имат опорна точка в селските територии. Налице е ясен паралел между политиката на развитие на селските райони и тези на устойчиво градско развитие, поражда се **необходимостта от разширяване на обхвата на действие на политиките за околната среда от градовете към селата и техните околни селски територии от гледна точка на програмирането отдолу-нагоре.**

За да се гарантира устойчиво развитие на селските територии е необходимо да се фокусира върху ограничен брой съществени цели на общностно равнище, свързани с конкурентоспособността на селското, горското стопанство, управлението на земите, околната среда, качеството на живот и разнообразяването на дейностите в тези области. Трябва да се взема предвид разнообразието от ситуации като се започне от силно отдалечените селски райони, страдащи от липса на население и се стигне до крайградските селски територии периурбанизирани¹ под нарастващия натиск от градските центрове.

Основната цел е опазването на земеделските площи от разширяването на града и от рурбанизацията на селото и валоризация на селскостопанската дейност в отговор на кризата на продуктивността на аграрния модел. Тези експерименти, често използвани от местните власти се характеризират с желанието да се защитят земеделски територии от градската експанзия чрез упражняване на производствена дейност свързана с рекреационни функции, опазване на околната среда и ландшафта. Добри практики и ценен опит показват политиките тези на „Аграрен парк“ (Италия, Испания), на „Проект село-град“ (Франция) и „Интегриран териториален план“ (Италия). Днес развитието на многофункционалното земеделие и стратегическите компоненти, които се налагат в териториалното планиране могат да разрешат повече от всякога да се преследват по-широки и органично свързани цели за опазване

¹ периурбанизиран – периферен градски район

територията и местното развитие, както и да помогнат във взаимоотношенията за развитие на градските и селските територии.

Специфика на територията на МИГ Добричка

За да се анализира ролята на МИГ за подобряване местната общост, първо трябва да си дадем сметка за спецификата и особеностите на региона в **териториално и социално-икономическо отношение**.

В териториално отношение, общината представлява съвкупност от 68 населени места - села, разположени около областния град, на площ от 1 296 км² или 28% от площта на цялата област Добрич. Административно-териториалното устройство на общината е нетрадиционно, тъй като тя няма административен център. Администрацията ѝ се намира в областния център – град Добрич, който е самостоятелна община. Селищата се намират в непосредствена близост едно до друго, на места са струпани села, намиращи се на 2-3 километра разстояние. Тази географска близост е предпоставка за **прякото взаимодействие и тясната обвързаност на населените места по отношение на социални, образователни, културни, икономически функции**. В общината липсват изявени вторични центрове на развитие, което е причина за съсредоточаване на административни, икономически и транспортни функции в областния град - Добрич. Равнинният характер и отвореността на територията на север-североизток дават възможност за нахлуване на студени въздушни маси през зимата. Това са предпоставки за силни снегонавявания, които **парализират икономическия и социален живот през зимния период**. Заплаха **през лятото представляват пожарите**, предизвикани от горенето на стърнищата. Релефът може да бъде определен като благоприятстващ развитието на механизировано земеделие, транспортно и промишлено строителство. Предвид климатичните изменения в последните години може да бъде изведена необходимост от създаване и използване на посухоустойчиви сортове на отглежданите в региона предимно зърнено-житни и технически култури и/ или насочване към по-устойчиви на засушаване култури. От друга страна, в отговор на продължителното засушаване могат да бъдат възстановени или изградени различни съоръжения за напояване, ползващи подпочвени води.

По отношение на водните ресурси на територията могат да бъдат направени следните изводи:

- разглежданият район е сравнително беден на повърхностни водни ресурси;
- в близко бъдеще няма опасност от изтощаване на водите от подземните водоносни хоризонти;
- подземните водни ресурси са уязвими за повърхностно замърсяване и вече е отчетено замърсяване в определена степен;
- наличието на подземни водни ресурси благоприятства инвестиции в изграждане на съоръжения за напояване на обработваемата земеделска земя.

Земеделските територии заемат 79% от територията на общината. Най-голяма част от тях са ниви - 87% (средно за страната 43,3%). Големият процент земеделски територии е обусловен от отличните предпоставки за развитие на земеделие – плодородни почви, благоприятен климат и равнинен релеф. Това е най-плодородната част на Дунавската равнина, предлагаща условия за развитие на екологично селско стопанство, преработвателна и лека промишленост. Основен източник за замърсяването на почвите се явява неправилната употреба на химични средства за растителна защита. Горските територии заемат 15% от територията на общината, при средно за страната 34%. Като цяло, естествената растителност в този район е изтласкана от земеделските култури и се е съхранила на много малко места. В същото време горите подобряват качеството на околната среда, като намаляват шума, възпират силните ветрове и поглъщат праха и газовете. Те имат решаващо влияние върху водния режим, предпазват почвата от ерозия и регулират температурата. По този начин горите играят определяща роля за климата и ландшафта. Голяма част от горите на територията на община Добричка са все още с неизяснена собственост, което пречатства предприемането на мерки за тяхното управление, опазване и възстановяване.

Географските и икономическите условия в община Добричка са благоприятни за запазване на околната среда. На територията няма големи замърсяващи предприятия. Общината е с едни от най-ниските показатели в област Добрич от замърсители на водата, въздуха и почвата.

От една страна социално-демографския характер на общината показва задълбочаването на тенденцията на намаляване на населението и обезлюдяване на селата, характерна не само за община Добричка, но за цялата територия на страната. Но от друга през последните 5 години се наблюдава интересна тенденция, макар и не масова - на връщане на част от градското население обратно на село. Интересното тук е, че става дума за младата, икономически активна и интелигентна част от населението на страната, жители на големите градове у нас, избират „селската идилията”, чистия въздух и спокойствието в провинцията пред всекидневния стрес и шум, характерни за градския живот.

Според Асоциацията на българските села, която се позовава на официална информация на Националния статистически институт (НСИ) - от 2011 г. насам се запазва положителна тенденция за връщане на населението по селата. 54% от хората, които извършват този положителен обратен миграционен процес, са в активна трудова възраст - от 18 до 45 години, с добро образование и любители на екологичния начин на живот. Останалите 46% пък са млади пенсионери, които търсят спокойствие на село.

Другият интересен факт е, че преобладаващата част от бившите граждани се захващат със селско стопанство, купуват земя или обработват наследствени ниви. Мнозина от тях съзнателно търсят по-хармоничен и екологосъобразен свят за отглеждането на децата си.

Междувременно се забелязват и положителни сигнали – за връщане на наши емигранти на село, където започват да се занимават със земеделие.

Успешният подход към територията в решаването на нейните проблеми беше реализиран в програмен период 2007-2013 г. от Сдружение Местна инициативна група (МИГ) Добричка чрез изпълнението на Стратегия за местно развитие (СМР) по Договор № РД 50-145 от 13.10.2011 г.. Реализирането на Стратегията осигури на Сдружението административен опит за управление, изгради капацитет и доверие у местните неформални лидери. Включването на гражданите в процесите на изпълнение на дейностите по Стратегията утвърди сдружение МИГ Добричка като организация, работеща активно за местното устойчиво развитие и безспорно доказа ползата за територията от прилагането на подхода ЛИДЕР.

Тук ролята на МИГ Добричка е от изключителна важност. Приносът на МИГ Добричка в предходния програмен период е най-вече в подпомагането на микро- и малките бизнес-структури, които са силно уязвими от пазарната конюнктура и без подкрепата на политиката за развитие на селските райони не биха могли да планират инвестиции и развитие. За периода на изпълнението на СМР (2012 -2015) от подадени 69 заявления са подписани договори с 61 проекта на обща стойност 5 325 957,93 лв, които осигуряват подобрена жизнена среда за 71,8 % (14 953 души) от населението, и осигуряват нови услуги в 47 от общо 68 села на територията на МИГ.

Тези добавена стойност за територията е оценена. Хората с основание се гордеят с резултатите от прилагането на Стратегията за местно развитие, които са следствие на междусекторните партньорства и взаимодействие за инициативи от общ интерес, постигнати чрез добро управление и участие на заинтересованите страни в развитието на територията. Те намериха широк отзвук сред местното население. По тази причина неговите представители разработиха новата Стратегия за ВОМР с отговорност към особеностите и проблемите на територията, с желание добрите практики и партньорства да се увеличават, а дейността на МИГ Добричка да продължи да генерира ползи за териториалното развитие на селския район с особено териториално устройство, с концентрация на дребни производители, на малцинствени и уязвими групи, развивайки специфичния териториален потенциал.

За периода 2018 -2023 усилията са насочени отново в посока микро и малки бизнес начинания. Сериозен проблем на територията на МИГ е неизползваният и потенциал, липсата на разработен туристически продукт, неразвитите публично-частните партньорства и атракциите, както и не на последно място липсата на експертиза. Необходимо е в спешен порядък да се насърчи диверсификацията на местната икономика, като се подкрепят инвестиции в

преработката на продукцията, а също в неземеделските сектори, като се даде акцент върху разкриване и запазване на работни места. Поради ограничените пазарни възможности в малките населени места от територията, правещи инвестициите в услуги нерентабилни, насърчаването на мобилни услуги е възможност, която може да разшири пазара и да удовлетвори нуждата. Добър пример за работещ модел на селскостопанско начинание превърнато успешно в атракцион за прирорлюбителски и същевременно културен туризъм е реализираният проект на „Медена къща - Михови“.

Промяната на пазарната конюнктура, налага промяна на реализираните земеделски продукции. Пренасочването на стопанствата към нови видове култури, различни от зърнените, съответно генерира нуждата от нови видове земеделска техника, включително поливна, от складове и системи за съхранение на продукцията, от оранжерии. Новите местни продукти имат нужда от пазарна реализация и интегриране на производителите им в хранителната верига. Възниква и необходимост от преработката на плодовете, зеленчуците, а също на етерично-маслените култури, което допринася за увеличаване на добавената стойност на територията. Тук отново се включва СВОМР на МИГ Добричка, която със заложените мерки и индикатори, дава предимство на тези производители пред класическите форми на земеделие и посреща нуждите им.

Благодарение на активната си работа сред потенциалните бенефициенти и пълна ангажираност с информационна и консултантска дейност, осъществявани от екипа, МИГ успява да изпълни 94.80 % от бюджета на СВОМР, като на практика до края на 2020 г. с обявените покани за прием на проектни предложения ще достигне 100%.

Бюджетът по мерките от Стратегията е разпределен балансирано, с отчитане на интереса на местната общност към отделните подмерки, като естествено предвид характеристиките на региона, бюджетът по мярка 19.2-4.1 се оказва недостатъчен за всички подадени проекти, отговарящи на изискванията.

Изводи:

Селският проблем е крайната форма на проблема с регионалните неравенства, а влошаващата се демография не позволява просто да махнем с ръка и да оставим селата да се развиват като своеобразен резерват. Социално-икономическата логика предполага да се спре свръхзаселването на градовете и погиването на съществуващия сграден фонд в провинцията. Това не опира само до по-доброто използване на територията, а до осигуряването на перспектива и по-добра среда на хората в тези райони. Преместването им в града не е решение за всички.

Пътят към решението на този проблем от една страна е стратегически планирани инвестиции, микро и малки бизнес структури, които биха допринесли за устойчиво създаване на работни места. Но това с паралелно развитие в следните области:

- аграрната политика;
- гарантирането на образователен минимум;
- осигуряването на защита на живота и собствеността на българските граждани;
- осигуряването на пенсии, адекватни на осигурителния принос и екзистенц минимума;
- ромският проблем.

България по принцип не е имала много последователна земеделска политика в последните десетилетия. По силата на махалото последователно се смениха колективизация и връщане на земята в реални граници (но без останалите средства за производство). Това създаде милиони дребни собственици без възможност да се възползват пълноценно от земята си, които нямаха друг избор освен да я дадат на местните арендатори. Последните, а в много села те са един или двама, имат монополна позиция и диктуват напълно рентата. Плащанията на декар от еврофондовете не донесоха ръст на земеделските доходи и в някои райони рентите са по-ниски от субсидиите. Това не може да се обясни само с по-ниските цени на зърното и последните ограничения за едрите фермери.

С насочването на огромния дял от земеделските плащания на декар площ за машини се задълбочи проблема. Това доведе до рязко увеличаване на дела на зърнените култури в земеделската продукция, унищожи хиляди работни места в растениевъдството и животновъдството и прекъсна производствената верига.

В територията на МИГ се наблюдава положителна диверсификация на растениевъдството и тук огромна роля изигра стратегията разработена от МИГ.

На следващо място е скъсването на зависимостта на училищата от местните власти и възстановяването на професионалното образование. Илюзия е, че само селското стопанство може да издържа селата. Но ако има достатъчно фабрики и мрежа от центрове за

професионално образование, поне част от техните жители могат да подобрят професионалната си квалификация и да намерят нова реализация и препитание. Това и част от мисионерската дейност на МИГ – с новите мерки и инструменти да поощрява развитието и да мотивира населението да се реализира в новите за територията реалности. Степента на неграмотност, особено сред ромското население, е потресаваща, тя прозира дори в официалните данни. А скритата истина е, че има деца, които достигат до горните класове, сричайки. Данните на НСИ показват няколко селски общини само с едно основно училище и недостатъчен брой редовни учители. Те събират децата от околните села и не могат да гарантират пълноценно обучение. Може би е добре училищата в бедните райони да се извадят от системата на делегираните бюджети и да са на отделна учебна програма. Учителите, които се захванат с толкова предизвикателна работа, трябва да бъдат стимулирани със значително по-висока заплата (такъв опит има в скандинавските страни). Много се говори напоследък и за дуалната система, но тя не донесе промяна. Може би трябва отново да се пита бизнесът и местната общност при какви условия би „доплатил сметката“, например, предоставяйки ученически стипендии.

Що се отнася до ромския проблем, той е още по-труден – но той не е етнически, а изцяло икономически и политически. Само ако премахнем беззаконието и феодалните порядки и изравним достъпа до образование, ще започнем да забравяваме за него. Територията на МИГ Добричка вече може да се похвали с изключително добри примери за реализирани проекти от кандидати с ромски произход.

От друга страна не бива да се забравя изключително положителната, макар и все още не масова тенденция на млади и интелигентни, икономически активни хора да се заселват в селски и периурбанизирани райони. Община Добричка може да се похвали с изключително добра комуникационна мрежа – над 72% от територията има достъп до високоскоростен интернет. Това дава възможност на ангажираните в IT сектора, за които местопребиваването не е определящо за упражняване на професията им да изберат спокойствието, ландшафта и чистия въздух, за да градят дом, семейство и да отглеждат децата си.

Усилията на общността трябва да са насочени от една страна към привличане на по-голям процент от тези хора, от друга страна към подобряване нивото на професионална квалификация на местното население, за да могат адекватно да се адаптират към реалностите на новото хилядолетие и да продължат с инициативата за подобряване на средата на живот в територията.

Ролята на МИГ е да разработва мерки и инструменти за приоритетно подпомагане на микро и малките бизнес начинания и структури, които дават поминък на цели семейства, изграждат микро общности и гарантират устойчиво развитие и заетост в рамките на територията.

Умни селища / Smart villages

Кои са всъщност "Умните селища" (smart villages) и как в крайна сметка трябва да е умна системата им на финансиране, за да действат реално като такива?

Европейската комисия заедно с Европейския парламент публикува документ, наречен „Действия на ЕС за интелигентни селища“, за да направят възможностите за селата и селските общности по-видими. Едно от тези действия е пилотният проект за интелигентни еко-социални селища (Smart eco-social villages). Изпълнението на пилотния проект за интелигентни еко-социални селища (накратко „Умни селища“) е предоставено от Европейската комисия (DG AGRI) на консорциум между Ecorys, Origin for Sustainability и R.E.D. през декември 2017 г. и той бе завършен през април 2019 г. Потенциалният ефект от този пилотен проект е да формира продължаващата дискусия за бъдещето на политиката „Умно селище“. Следователно онези, които допринасят и участват, могат също така да изкажат своя глас за бъдещето на тази важна тема.

Общата цел на пилотния проект е четирикратна:

1. Да се картографират възможностите и предизвикателствата в селските райони;
2. Да се даде дефиниция на „Умни селища“;
3. Да се опишат подробно съществуващите най-добри практики;
4. Да се проучи как се става „Умно селище“.

Дефиниция за „Умни селища“

Умните села са общности в селските райони, които използват иновативни решения, за да подобрят своята устойчивост, надграждайки върху местните сили и възможности. Те разчитат на подход на участие за разработване и прилагане на стратегията си за подобряване на своите икономически, социални и / или екологични условия, по-специално чрез мобилизиране на решения, предлагани от цифровите технологии. Умните села се възползват от сътрудничеството и съюзите с други общности и участници в селските и градските райони. Инициерирането и прилагането на стратегиите за Smart Village може да се основава на съществуващи инициативи и може да бъде финансирано от различни публични и частни източници. Общностите в селските райони могат да включват едно или няколко човешки селища, без никакви ограничения по отношение на административните граници или броя на жителите. Що се отнася до условията за допустимост за подпомагане, държавите-членки могат да използват определения за селските райони, предвидени от ОИСР, ЕВРОСТАТ или други определения. Подходът на участието означава активно участие на местната общност в изготвянето и вземането на решения по отношение на стратегията за Smart Village. По време на фазата на изпълнение, подходът на участие ще гарантира, че нуждите за изграждане на капацитет и за обучение на хора са правилно адресирани. Цифровите технологии включват например информационни и

комуникационни технологии, експлоатация на големи бази данни или иновации, свързани с използването на Интернет. Те действат като лост, който позволява на Smart Village да станат по-гъвкави, да използват по-добре ресурсите си и да подобрят привлекателността на селските райони и качеството на живот на селските жители. Използването на цифрови технологии не е предпоставка за превръщането в Smart Village. Където е възможно, високоскоростната широколентова връзка ще улесни внедряването на цифровите решения. **Стратегиите на Smart Village отговарят на предизвикателствата и нуждите на тяхната територия, като надграждат своите местни сили и активи. Стратегиите могат да имат за цел например:** подобряване на достъпа до услуги (в различни области като здравеопазване, обучение или транспорт), подобряване на бизнес възможностите и създаване на работни места, развитие на къси вериги за доставки на храни и земеделски практики, развитие на възобновяеми източници енергии, за развитие на кръгова икономика, за по-добра експлоатация на природните ресурси, за адаптиране към изменението на климата, за опазване на околната среда и биологичното разнообразие, за по-добра валоризация на културното наследство за по-голяма туристическа привлекателност и др.

Как да разработим стратегия за Smart Village

Стратегията на Smart Village има за цел да насочи ресурсите на своята общност за справяне с ключови проблеми, с които се сблъскват в техния местен контекст. Обикновено стратегията предлага нови решения на местните предизвикателства чрез „надграждане върху техните местни сили и активи“. Стратегиите могат да бъдат инициирани като реакция на особено трудна ситуация, като демографски спад. Те могат също да възникнат от обхвата, за да уловят възможност за подобряване на местните условия и качеството на живот.

Разнообразието от местни контексти, изходни точки и задействащи промени, всички показват, че няма универсален подход, водещ до формирането на Умно село. Съществуват обаче общи елементи, които характеризират повечето от инициативите, разгледани от пилотния проект, с четири благоприятни условия, определени като съществени за разработването и прилагането на стратегиите на Smart Village:

- Структурите за добро управление и подходящият капацитет за прилагане на стратегията са важни фактори. Процесът може да бъде инициран чрез съществуващи структури или алтернативно той може да бъде ръководен от група активни граждани. Местните власти могат да играят решаваща роля в този процес, тъй като те са в стратегическа позиция за връзка и координиране на различни групи по интереси. Осигуряването на достатъчен капацитет за изпълнение на плановете е от съществено значение. Особено, ако хората с опит от първа ръка и ноу-хау са ангажирани може да бъде истинско предимство. Въпреки че може да бъде предизвикателство да се привлече достатъчен брой такива

експерти, подкрепата за изграждане на капацитет може да се разглежда като възможно решение в тези ситуации;

- Активната и ангажирана местна общност е от решаващо значение за успеха. Активното участие на местните жители - не само при инициране и планиране на действията, но и при тяхното изпълнение - е често срещана черта на успешните интелигентни села. Включването на гражданите от ранен етап помага да се установи общо разбиране за нуждите и възможностите, като по този начин се гарантира разработването на стратегически план, основан на споделена визия за бъдещето. Освен това участието създава чувство за собственост, което може да се окаже ключов двигател по време на етапа на внедряване;
- Стратегиите трябва да са прости и разбираеми. Крайните цели трябва да са ясни от самото начало: хората искат действия с осезаеми ползи, а не абстрактни или неясни волеизявления. Следователно стратегиите трябва да се коренят в споделено разбиране на нуждите и да се замислят като последователност от действия, насочени към ясна цел. Също така е важно стратегиите да не дублират усилията, които вече са формулирани като част от други стратегии, независимо дали са национални, регионални или местни. Вместо това те трябва да се съсредоточат върху по-мощни цели за развитие, които съответстват на най-преките нужди на общността;
- Сътрудничеството и съюзите могат да обогатят подхода на Smart Village. Разглеждането на връзките с околните общности и сътрудничеството със съответните участници в селото е от решаващо значение за идентифициране на всички възможни решения. Това сътрудничество може (и трябва) да има както вътрешни (напр. Сдружения на селата), така и външни елементи (други села, организации или частния сектор). Включването на външни участници може да помогне за справяне с някои от ключовите предизвикателства. Той може да осигури достатъчен капацитет за изпълнение на плановете, за осигуряване на необходимото финансиране и създава място за споделяне на ноу-хау и добри практики. В допълнение, връзките с изследователската общност могат да помогнат за създаването на история на успеха от процесите на стратегическо планиране, тъй като академичните среди могат да предоставят солидна техническа информация.

Как да финансираме Smart Village

Достъпът до финансиране в повечето случаи ще е необходим за прилагането на стратегията за Smart Village. Пилотният проект откри голямо разнообразие от модели на финансиране, надграждайки, както се казва в определението, „разнообразни публични и частни източници“. Някои решения обаче не изискват никакво или само минимално финансиране. Като цяло, най-широко разпространеният подход на финансиране е публичното финансиране от ЕС, национални и регионални източници.

Бъдещите схеми за публично финансиране трябва да вземат предвид следното:

- Необходима е подкрепа за малки инвестиции. Дори когато се насочват към по-големи области, стратегиите за Smart Village първоначално изискват относително малки инвестиции. Освен това специфичните етапи на развитие изискват съобразени възможности за финансиране. Например, стимулирането на началния етап на стратегията за Smart Village не изисква големи инвестиции. В това отношение публичните пари имат каталитична роля;
- Условиата и процедурите за получаване на публична подкрепа трябва да бъдат опростени и рационализирани във всички източници на финансиране. Тъй като малките общности разполагат с ограничени ресурси, относително високото ниво на административна сложност, свързано с настоящите европейски структурни инвестиционни фондове, поставя сериозни ограничения върху способностите им да спазват условията за подкрепа. Потенциално решение би било създаването на рационализирано „обслужване на едно гише“ за подкрепа;
- Мрежа от съветници на Smart Village може да бъде полезна, по-специално за общностите в относително необлагодетелствани райони. Експертите по използване на проекти за местно развитие и финансиране могат да помогнат за разкриване на възможности за онези области, които се нуждаят най-много от подкрепа. Той може също така да ускори обмена на опит, като предостави форум за споделяне на най-добри практики и засилване на сътрудничеството между общностите.

Уроци

Като цяло от проекта могат да се извлекат три основни урока:

Първият урок е, че въпреки че концепцията за „Умното селище“ е сравнително скорошна, в селските райони на ЕС вече се провеждат широк кръг от инициативи. Пилотният проект идентифицира много примери за села, които понастоящем участват в инициативи за справяне с предизвикателствата или подобряване на качеството на живот на жителите. Те формулират иновативни, интелигентни решения, които обхващат широк спектър от съответните тематични области, включително селското стопанство, околната среда, енергетиката, мобилността, здравеопазването, образованието, културата или туризма.

Вторият урок е, че въпреки разнообразието от ситуации в целия ЕС, много умни селища споделят общи черти. Тези елементи са отразени в дефиницията и често включват значението на участието на гражданите, наличието на адекватно управление и използването на „опора“ проект за насочване на стратегията към конкретна цел.

Третият урок е, че на национално, регионално и равнище ЕС трябва да се осигури подходяща подкрепа за развитието на интелигентните селища. Разработването на подкрепяща рамка на тези три основни нива на управление може да бъде структурирано по следния начин:

- Преди всичко, Европейска рамка трябва да бъде достатъчно гъвкава, за да отчита многообразието на селските територии: насоките на европейско равнище трябва да останат гъвкави и да стимулират национални и регионални политики, които ще насърчат появата и ще засилят развитието на интелигентните селища;
- Националните и регионалните мерки за подкрепа следва да бъдат насочени: необходимостта от намеса е по-спешна за най-необлагодетелстваните селски райони. Особени усилия са необходими в селските райони, които все още нямат достъп до високоскоростен широколентов достъп. По този начин интелигентните села могат наистина да допринесат за подобряване на социалното сближаване в селските територии;
- Финансовата подкрепа трябва да бъде адаптирана към социално-икономическия мащаб на „Умните селища“: има много източници на финансиране, но има опасения, че сложността и бюрокрацията, свързани не само с кандидатурите, но и с последващото администриране на проекти, ще бъдат пречка за много села. Необходимо е да се предоставят малки инвестиции и достъпът до финансиране от Smart Villageges трябва да бъде опростен, например със създаването на едно гише за финансиране.

Добри практики

Диверсификация и производство на нов продукт – вино от ябълки, Дания

„Хоби“ фермер, който работи другаде на пълен работен ден два пъти получава подкрепа от ЛИДЕР и създава десертно ябълково вино, което през 2016 г. получава световно признание и сега се продава в гурме ресторанти със звезди на Michelin. Проектът е от 2014 г. по мярка 6 на обща стойност 122 953 евро, от които 32 215 от ПРСР.

В края на 2010 г. МИГ "Рандес" (сега МИГ "Рандес-Фаверско") отпуска малка субсидия от около 12 000 евро за купуване на оборудване за производство на „ледено вино“ от ябълки, вдъхновено от френските традиции. Бенефициентът има друга професия и работи в близкия град, като заниманията във фермата са нещо като хоби за свободното време. Идеята за десертно вино е експеримент, който цели да изпробва качеството на датските ябълки, характеризиращи се с високата си киселинност. Фермерът се кооперира с местен производител на ябълков мъст и първото вино излиза на пазара през лятото на 2011 г. с марката "Cold Hands Winery". Производителят е много ентузиазизиран от доброто представяне и се захваща с винопроизводството професионално, като пътува за обучение до Канада. През 2012 г. са разработени два нови продукта - женски и мъжки вариант на виното, а фермерът основава датско сдружение за плодове, където производителите могат да обменят опит. Не закъсняват и признанията на международните конкурси в цяла Европа - три златни ябълки в конкурса "Pomme D'or" и първа награда в Международното състезание за сайдер (УК) през 2012 г. През 2014 г. двете вина печелят в своята категория на конкурса в Астурия (Испания), започва и доставката за два френски ресторанта на Michelin и износ за Норвегия. Винарната се утвърждава като част от новата скандинавска кухня и влиза в сътрудничество с университета в Копенхаген за четиригодишен изследователски проект за разработването на нов тип плодово вино с типично датски вкус. През 2014г, когато за втори път търси подкрепата на ЛИДЕР, фермата продава общо 37 вида плодови вина. Подкрепата на МИГ този път е насочена към модернизация и ново оборудване за сградата на избата, която е построена по паралелен проект със средства на други фондове и е завършена през юни 2016 г. Тя е с площ от 540 кв.м., разполага с офиси, помещения за почивка на персонала, тоалетни, производствени помещения и складове. ЛИДЕР финансира закупуването и инсталирането на производствено оборудване, офис обзавеждане, складова наличност и оборудване за туристически обиколки и др. Като резултат капацитетът на производството се увеличава от 25 000 бутилки на година до 100 000-150 000 бутилки, очаква се годишният оборот да нарасне от 335 000 евро преди проекта до 1,1 - 1,35 милиона евро годишно, а износът да достигне 50% през 2018 година. Фермата генерира допълнителен приход от 1000 туристически посещения в рамките на 2 години.

Vühübl – ферма се превръща в център за терапия с коне, Австрия

Млада жена съчетава образованието си със заниманията в стопанството и подкрепата на ЛИДЕР превръща фермата си в дневен терапевтичен център за деца и възрастни със специални нужди. Проектът е реализиран през 2013 г. по мярка 6 и е на стойност 305 700 евро, от които 88 500 по ПРСР.

Конвенционална ферма за коне развива земеделски дейности в селския район Санкт Мартин в област Mühlkreis, Австрия. Андреа Енцофер, дъщеря на собствениците, следва психология и още през 2006 г. започва да организира „училище във фермата“ за деца със специални потребности. Впоследствие младата жена преминава курс по хипотерапия (лечение с коне) и след като семейството ѝ отстъпва фермата, решава да я превърне в уникално за района социално предприятие. Центърът Vühübl е открит през 2012 г. и е новаторски в областта на социалните грижи, основани на природата. Терапията е предназначена за деца с поведенчески и емоционални проблеми, затруднения с ученето и интеграцията в социалната среда, съчетани с медицина, педагогика и спортни занимания. По-късно е включена и грижата за хора с увреждания. Инвестицията по ЛИДЕР през следващата година е използвана за да се адаптират условията в стопанството към нуждите на пациентите - да се обновят пространствата за езда без бариери, да се закупи оборудване за терапия и да се преустрои сградата, да се стартира интернет страница, която да популяризира начинанието. Инсталиран е голям асансьор за няколко души от манежа за езда до сградата на центъра, в кабинките за конете са монтирани устройства, които позволяват децата с ограничено движение да бъдат качвани на конете чрез система от ремъци, стените са декорирани с картини на коне, букви и цифри, в центъра са закупени образователни играчки, разширен са всички врати, за да минават инвалидни колички. Капацитетът на специализирана ферма е до 45 души седмично, за които се грижат 8 специалисти-терапевти. Стопанството продължава да отглежда коне и разполага с 6 терапевтични коня, които също преминават специално обучение, за да са спокойни и възприемчиви към нуждите на децата. Заедно с предлаганите услуги за социални грижи за деца и възрастни, проектът създава нови работни места и влияе положително върху заетостта в района, тъй като родителите на децата също могат да започнат работа в освободеното от грижите време. Фермата привлича местни партньори като селскостопанския институт, училища, детски градини и различни специалисти. Центърът вече има сключен договор със здравната каса и се финансира и от публичните фондове.

Ферма за зеленчуци модернизира производството си, Полша

Средно стопанство купува техника, за да увеличи производството си, обновява складовете за съхранение и едновременно изгражда инсталация за използване на възобновяема енергия от слънцето. Проектът е на стойност 114 481 евро, от които 31 815 по мярка 4.1 от ПРСР.

Стопанството Хендрик Сонджей обработва над 100 ха земя, като 20 ха от нея се използват за отглеждане на зеленчуци: картофи, моркови, цвекло, корен магданоз, целина, праз, бяло зеле, червено зеле и лук. Фермата преработва някои от зеленчуците и ги подава под собствена марка

– киселото зеле Kapusta Kwaszona Nadnotecka и стерилизираните краставички Ogorki Kwaszone Nadnoteckie са регистрирани като „традиционен продукт“ от Министерството на земеделието в Полша. Фермата иска да модернизира производството си чрез закупуване на нова техника, да разшири капацитета си за съхранение и да намали разходите си за енергия. В рамките на проекта, реализиран през 2017 г. е закупен обратен плуг за по-добра обработка на земята, складовите помещения са обновени и е инсталирана нова хладилна система. За да подобри енергийната си ефективност и да отговори на изискванията за опазване на околната среда, собственикът купува и монтира фотоволтаични панели на покрива на сградите. Най-голямата част от разходите отиват именно за фотоволтаичната централа. Като резултат бенефициентът увеличава производството си на зеленчуци до 1500 тона и 200 тона преработени продукти годишно. Складовата база се разширява до 600 квадратни метра, където вече може да се съхраняват 1500 тона продукти. Благодарение на проекта има по-малко хранителни отпадъци, а заради новата хладилна система продукцията може изчака и да се продава след постигане на по-благоприятни условия на пазара, докато реколтата все пак се прибира навреме. Енергията, използвана в стопанството вече се придобива от възобновяеми източници и въздействието ѝ върху околната среда е сведено до минимум, в същото време сметките за ток са намалени, спестявайки около 11 000 PLN годишно. Чрез този проект стопанството помага за повишаване на обществената информираност в района за така наречената „чиста енергия“.

Разрастване и модернизация на производство на сирене, Холандия

Мандрата Booij & Brandwijk използва подкрепата по мярка 4.2, за да създаде цех за производство на нови видове специализирани сирена и да гарантира дългосрочна финансова устойчивост. Проектът е реализиран 2017/2018 г. и е на стойност 131 745 евро, от които 25 451 от ПРСР.

Приготвянето на сирена в млечните ферми на Холандия е традиция, която се предава от поколение на поколение. Booij Kaasmakers от Стрийфкърк в Южна Холандия иска да разшири производството си, като към традиционните сирена добави и нови видове, по-специално синьо сирене и английски сортове тип стилтън и шропшър. За тази цел тя започва сътрудничество с местните млекопроизводители, включително стопанството Brandwijk и фермата за кози Zomerlust. Макар че проектът е по мярката за инвестиции в материални активи, той също така съдейства за създаване на къси вериги за доставка чрез сътрудничество между млечните ферми и производителите на сирене от един район, както и за опазване на околната среда – чрез доставката на мляко в съседното предприятие за сирене, фермерите навяват транспортните емисии, както и пестят разходи. Освен това, тъй като продукцията им е с гарантирана реализация, фермерите могат да се съсредоточат повече върху управлението на природните ресурси, използвани за паша. Дейностите по проекта включват реконструкция на подземното и изграждане на дренажно покритие, създаване на нов цех за сирена и помещения за зреене на плесените, поточна лента за пакетиране, разработка на технологичните процеси с помощта на външни експерти. Включени са и дейности за регистрация на марка, маркетингова и пазарна

стратегия. Първите продажби на новите сирена са реализирани в края на 2018 г. Новият цех позволява на стопанството да увеличи с 10% преработката на мляко от местните ферми, като стабилизира продажбите им и увеличава собствените си печалби. В района са създадени нови знания и умения за производство на нови видове сирена. Дни на „отворените врати“ се организират за потребителите поне два пъти годишно, за да могат да научат как протича технологичния процес във фермата и дали са спазени стандартите. Високото качество и добавената стойност на специализираните сирена прави не само фермерите, но и района по-независим финансово, като стимулира и развитието на туризма. Проектът демонстрира на практика многосекторния подход на развитие като съчетава модернизацията и повишаване на конкурентоспособността с къси вериги на доставка, околна среда, социални придобивки – увеличаване на доходите на другите фермери и туризъм.

Модернизация и комплексно развитие на свинеферма, Унгария

Млада предприемачка реализира мечтата си да създаде ферма за отглеждане традиционната унгарската порода свине Мангалика, като използва подкрепата по различни мерки на ЛИДЕР и ПРСР. Първоначално е реализиран проект по мярката за млади фермери, а впоследствие чрез местната МИГ два проекта за модернизация: 13000 евро по мярка 121 и 9650 по мярка 123.

След като завършва селскостопанския университет в Будапеща, където прави проучвания върху старите породи, госпожица Жока Фекете решава да създаде собствена ферма. В различните етапи на структуриране на стопанството са използвани и различни мерки по селската програма. Първоначално подкрепата е по мярката за млад фермер и инвестицията е за купуване на земя за отглеждане на плодове и зеленчуци. През 2012 тя започва да се занимава и с животновъдство и решава да отглежда традиционната за Унгария порода Мангалика. С подкрепата на ЛИДЕР на втория етап фермата е модернизирана и чрез инвестиции в някои специфични машини, като почистваща машина за плодовете и зеленчуците и машина за рязането им. Когато животновъдството също започна да се разраства, младата жена още веднъж се възползва от мерките за модернизация и купува трактор и ремарке, като новата техника е за събирането на реколтата за храна на свинете. Тъй като, освен отглеждането на свине, във фермата започват да се правят и месни продукти, е инвестирано и в хидравлична машина за пълнене, месомелачка, вакуумна опаковъчна машина по мярката "Добавяне на стойност към селскостопански продукти". Резултатът е производство на оригинални хранителни продукти, разработени по специални рецепти във фермата. Днес госпожица Фекете има стопанство с повече от 40 свине майки и 300 прасета. Животните се хранят с органични фуражи, собствено производство, а поредицата инвестиции стимулират развитието на собствен бизнес. Фермата бързо получава признание и често участва в събития, изложби, професионални конференции както на национално, така и на международно ниво. Продуктите на стопанството получават наградата за качество на региона Hajdu-Bihar.

Велосипедна алея насърчава алтернативната мобилност, Франция

Няколко общини в Елзас с подкрепата на ЛИДЕР инвестират в ремонт и разширяване на велосипедна алея, за да насърчат хората да пътуват до работното си място или училище с колела, както и да имат място за отдих и спорт. Проектът е реализиран по мярка 7 през 2016/2017 г. и е на стойност 232 428 евро, от които 85 999 по ПРСР. Велосипедната култура е традиционна за района на Елзас и през 2016 група съседни общини решават да актуализират и разширят съществуващите маршрути, които осигуряват достъп до градските центрове. Целта е да се свържат с колоездачни алеи областите около Страсбург и Колмар, като се използват финансовите инструменти на ЛИДЕР и на регионалното и трансгранично сътрудничество. Подкрепата осигурена от ЕЗФРСР се използва за преобразуването на 5 километра от стара пешеходна пътека в лозето Селестат в модерна велосипедна алея – ремонт на пътя и монтиране на вертикални и хоризонтални табели, както и създаване на връзки с вече съществуващи велоалеи и други пътища. Алеята е на разположение на местната общност всеки ден за отиване на работа, а в празничните дни - за отдих и насърчаване на туризма. Тя става част от маршрута „Бързай бавно, Елзас“, който включва 31 километра - с различни вериги от 8, 11, 19 и 20 километра и който изцяло е затворен за автомобилния трафик. Състезанието за колоездачи по този маршрут през 2018 г. привлича 44 000 участници. Алеята, освен че осигурява удобства за местната общност и променя двигателните ѝ навици към по-здравословни, спомага и за опазване на околната среда чрез намаляване на вредните емисии от автомобилите.

Подобряване услугите за населението, Испания

Общината на малък остров изработва с помощта на ЛИДЕР мобилна система за локализация с цел улесняване на достъпа до изолираните селски къщи на службите за спешна помощ и други доставчици на социални услуги. Проектът е реализиран през 2014г. и е на стойност 179 132 евро, от които 42 257 по ПРСР за създаване на системата, останалите общинско финансиране за въвеждането ѝ.

Голяма част от населението – около 75% на малкия остров Фроментера живее в изолирани и отдалечени една от друга села и земеделски ферми, като обитателите им са предимно възрастни хора. Разпръснатостта затруднява достъпа на линейки, пожарни, социалните грижи, като част от проблема се крие в трудното намиране на местоположението, тъй като на практика адреси не съществуват, а местностите са хълмисти и с лоши пътища. Особено тревожно е достигането на фермите по време на извънредни ситуации – горски пожари и наводнения. Общинският съвет на Фроментера решава да се справи с проблема като използва подкрепата на ЛИДЕР и възможностите на новите технологии и кандидатства с проект пред МИГ Eivissa&Fromentera. Създадена е мобилна система за локализация и проследяване, в която постепенно са включени всички къщи и ферми, като е въведен и специален код за спешни повиквания – уникален за всеки дом или стопанство и е включен в Териториална информационна система, добавени са и пощенски кодове и GPS навигация, които могат да се ползват от всички служби, както и от обикновените хора. Така е координирана дейността на

всички спешни служби, социалните услуги, пощенските станции, както е подобрена и достъпността за всички жители на острова. Сега всички малки общини на островите в системата на Ибиса разработват подобни приложения, като се интересуват от прилагането на една и съща унифицирана система на своите територии.

Фестивалът на езерото, Естония

Проект за интертериториално сътрудничество между 4 МИГ и 1 МИРГ по мярка 19.3 на ЛИДЕР организира фестивал на езерото Пейпус, за да насърчи местната идентичност и културно наследство, да развие туризма и да стимулира и местната икономика. Проектът е реализиран през 2017 г. и е на стойност 38 000 евро.

Пейпус е едно от най-големите езера в Европа, обградено с живописна природа и се намира в региона Пейпси в Естония, известен в миналото с традиционното корабостроене на дървени лодки. Изоставащ икономически от останалите региони в страната, в последните години Пейпси използва много от фондовете на ЕС, включително и ЛИДЕР, за да развие потенциала си и успява да се превърне в привлекателна дестинация за туристите. През последните 9 години местните власти, както и МИГ усилено работят върху създаването на туристически бранд, за да привлекат посетители и от съседните страни. След едно пробно събитие предишната година, фестивалът е организиран по проект между няколко местни инициативни групи през 2017 г. и приканва собствениците на яхти и лодки, както и други желаещи, за които е осигурен голям кораб, да плават в продължение на 8-10 дни от северния до южния край на езерото, като всеки ден спират на различно пристанище. Така пътниците разглеждат природата около езерото по един нов и вълнуващ начин, както и се запознават с местната култура. На местата, в които спира кораба са организирани различни събития - семинари, екскурзии до вътрешността, концерти и промоции, в които освен естонската народна музика, се представят културното наследство, традиционната кухня и напитки, занаятите. Храната се осигурява от местните производители, а гостите могат да се насладят на домашно произведени ястия и закуски. На всяко пристанище акостира от 150 до 500 души, а броят на лодките се е увеличил 10 пъти в сравнение с предишната година, събитията са с 50% повече. Проектът работи за популяризиране на местната култура, като покрива и разходите за маркетинг, реклама и връзки с медиите.

Мрежа за традиционни хранителни продукти в Мазовия, Полша

МИГ използва финансирането по ЛИДЕР и създава мрежа, за да промотира местните храни и така да стимулира туризма района. Проектът е по М20 – Техническа помощ и е реализиран през 2016 г., на стойност 14 300 евро.

Местната инициативна група "Заедно за Радомка" обхваща шест общини в полския регион Мазовия. Още в предишния програмен период МИГ предприема редица инициативи, за да увеличи на привлекателността на района и да помогне на икономическото му развитие, използвайки уникалните природни, исторически и културни ресурси на селския район. През 2016 г. МИГ реализира проект, който се фокусира върху кулинарното наследство и

популяризирането на местни традиционни хранителни продукти, предприемачески дейности и подпомагане на знанията и уменията в производствените техники при обработката. Дейностите са фокусирани върху създаването на мрежа от заинтересовани страни и регистрирането на общ бранд за храните от южна Мазовия, като се търсят нови и ефективни начини за продажбата им, коопериране на преработвателите със земеделските производители и използването на традиционни методи и рецепти в производството на висококачествени регионални продукти. Първоначално участниците се включват в националния панаир „Вкусът на регионите“, който се провежда в Познан, където са представени местните продукти – мед, хляб, изпечен на специална подложка, ябълки и мътен сок от тях, плодове, зеленчуци, консерви и месо от долината Радомка. Организиран са и образователни курсове, които показват на жителите на селските райони в рамките на МИГ какви са възможностите за създаване на нов бизнес, развиване на знания, умения и квалификация в производството, заедно с разработването на маркетингов план за популяризиране на продуктите. 213 души взимат участие в 23 отделни курса на обучение и семинари. Създадена е и мрежа - кулинарната пътека „Храните на Мазовия“, за която е заснет филм и е издадена книга с рецепти и описания. Създаден е годишен кулинарен , който раздава награди за най-добрите местни и традиционни продукти на Южна Мазовия. Чрез дейностите на проекта МИГ се надява да увеличи продажбите на местните ферми, както и туристическите посещения в района.

Dobel-Spatz спортен център за младежи, Германия

Общински проект, в който младите хора от района активно участват с идеи. Реализиран е през 2017/2018 чрез ЛИДЕР и е на стойност 268 700 евро, от които 94 386 по ПРСР.

Подобно на много други общности в селските райони, общността на Zwiefalten в Баден-Вюртемберг с население от 2 хиляди души страда от факта, че все повече млади хора напускат селото и заминават да работят и учат в големите градове. През 2015 г. общината организира младежки форум, в който младите хора от региона да изложат проблемите си и идеите си за подобряване на средата, в която живеят. На това събитие е разработена концепцията за "Dobel-SpATZ" – център с помещения за общуване, фитнес зона и просторна детска площадка, като е осигурен достъп и за хора в инвалидни колички. Идеята е да бъде създадено уникално място за срещи и зона за отдых на местните, както и за посетителите на района. През ноември 2016 г. проектът е представен на широката общественост с цел да се включат колкото се може повече заинтересовани страни. С идеи допринасят местни предприемачи, представители на сдружения за хора с увреждания, местният център по психиатрия, училища и детски градини. В началото на 2017 г. проектът получава финансиране по ЛИДЕР и строежът му започва през есента. Името му свързва местоположението на улица Добелтал с целите му да създаде пространство, което предлага възможности за игри, приключения и срещи (SpATZ е абревиатура на немските думи за тези три активности). Построена е зала, подходяща за срещи и провеждане на събития, която може да се наема, фитнес зала, а отвън има детска площадка с люлки, пързалка и въртележки, поляна с хижа за барбекю. За отбелязване е обширното гражданско участие, както в

обсъждането, така и в самото изграждане на обекта – като доброволци се включват младежи, местни асоциации и компании – общо около 150 жители, което намалява разходите с една трета и засилва чувството за общност. Dobel SpATZ в Zwiefalten вече е любимо място за отдих и почивка, както и за забавление на младежи и деца, а проектът се счита за изключителен пример за социално сближаване.

Даровете на земята – местен международен пазар, Словакия и Унгария

Транснационалното сътрудничество между МИГ от Унгария и МИГ от Словакия с помощта на ЛИДЕР помага за създаването на постоянен пазар в селото Леткес на словашката граница, където местните производители на партньорските МИГ могат директно да продават продукцията си. Проектът е на стойност 167 904 евро и е реализиран по М 421 през 2014/2015 г.

МИГ Börzsöny-Duna-Ipoly се намира на северната граница на Унгария и в стратегията си е включил подкрепа за местните производители и занаятчии чрез развиване на нови подходи за маркетинг и разширяване на търговията. Възможностите им за продажби са ограничени, а в региона има само един фермерски пазар. МИГ влиза в контакт с Alsó-garammenti , местна инициативна група от другата страна на границата в Словакия и реализират проект за транснационално сътрудничество в партньорство с още две асоциации за развитие на селските райони в двете държави. Целта е създаването на постоянен местен пазар на границата, където производителите и от двете страни могат да продават продуктите си ежедневно. Дейностите по проекта включват създаването на пазарна инфраструктура - 20 постоянни щанда за продажба, тоалетни и мобилна платформа. Подкрепата на ЛИДЕР е използвана и за организиране на серия от лекции и семинари по продуктова обработка, маркетинг, реклама, стратегии за продажби и др. Промоцията на местните продукти сред местното население е съществена част от дейностите. Разработени са информационни материали, проспекти, брошури и специален интернет сайт. Освен това проектът подпомага организирането на професионални форуми с цел създаване на платформа за консултантска система за местните фермери в областта на продажбите и търговията. Финансирани са и четири срещи на производители от Унгария и Словакия – по две срещи на територията на всяка МИГ.

Кооперация модернизира едновременно производството на говеждо месо и обновява ябълкови градини, Словения

Кооперация модернизира едновременно производството на говеждо месо и обновява ябълкови градини, Словения Земеделската кооперация на Šalek Valley купува съоръжения против градушка за ябълките и техника, която да използва в животновъдството. Проектът е реализиран в периода 2017-2019 г и е на обща стойност 247 205 евро, от които 55 068 от ПРСР, а останалите са частна инвестиция на кооперацията.

Земеделската кооперация от долината Šalek в Словения се фокусира върху биологичното производство на висококачествено говеждо месо и плодове. Тя разработва две марки: „Ekodar“ за органичното си говеждо и „Slodar“ за различни продукти от ябълки. Марката Ekodar

е регистрирана през 2009 г., като около 70 100 фермери в района използват сertiфиката. Месото се продава на търговци на дребно, в магазини за биологични продукти, чрез две други селскостопански кооперации и онлайн чрез сайт за директни доставки. Предлагането е в градовете в цяла Словения, а маркетингът и дистрибуцията се извършват централизирано от кооперацията, която е и собственик на марката. Продуктите Ekodar имат QR код, който позволява на потребителите да проследят произхода на месото. Чрез телефона си, хората могат да сканират опаковката и да разберат местоположението на фермата, нейните размери и големината на стадото от говеда. Наскоро кооперацията инвестира и в нова система - „OriginTrail“, която се поддържа от блокчейн технология и позволява незаличимо проследяване в отговор на нарастващите заплахи от фалшификации и нелоялни практики. От 2010 г. кооперацията произвежда и биологични ябълкови продукти - нарязани ябълки, ябълков чипс и чист ябълков сок под марката Slodar. От участниците в кооперацията е създадено и социално предприятие – „Дар от природата“, в което работят хора със специални нужди и е първото по рода си в Словения. Инвестицията по проекта включва създаване на нови насаждения ябълкови дървета, като са използвани нови сортове, а за да се защити реколтата от атмосферни влияния, са монтирани мрежи против градушка. Мярка 4.1 финансира строителните дейности и разходите за засаждане и грижи за новите дървета през първата година. За да бъде одобрено заявлението, изискването е било предварителна подготовка на земята за биологично земеделие чрез засаждане на слънчогледи като зелен тор. Новата овощна градина от 3 ха е готова и мрежите за градушка ще бъдат изцяло инсталирани до края на 2019 г., като обхващат и старите градини с ябълки от 6 ха. Кооперацията също така купува и нова селскостопанска техника, за да подобри производството на говеждо месо. Новата балираща машина снижава разходите за всички членове, тъй като вече не наемат външен изпълнител за тази дейност, подменени са и износените части на използваната досега косачка. Резултатите от проекта са намаляване на цената на говеждото и разширяване на пазарите, като производството на месо се увеличава с 28%, а търговският оборот с 19%. Биологичната продукция от ябълки е с висока добавена стойност, като ефектите от нея, ще бъдат по-видими, когато новите насаждения ще достигнат пълния си производствен капацитет след две-три години. Кооперацията има за клиенти и над 100 публични институции – училища, болници, детски градини, на които продава ябълкови продукти и месо.

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

ЕК	Европейска комисия
МЗХГ	Министерство на земеделието, храните и горите
МИГ	Местна инициативна група
МИРГ	Местна инициативна рибарска група
ПРСР	Програма за развитие на селските райони
СМР	Стратегия за местно развитие
СВОМР	Стратегия за Водено от общностите местно развитие
УО	Управляващ орган
ДФЗ	Държавен фонд „Земеделие“
РА	Разплащателна Агенция